

v0001780-18#Text (дата звернення: 14.04.2023).

6. Цивільний процесуальний кодекс України : Закон України від 18 березня 2004 року. Офіційний портал Верховної Ради України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1618-15#n6569> (дата звернення: 14.04.2023).

7. Шостак А. Amicus curiae: практика залучення «друга суду» в Україні та за кордоном. Веб-портал «Громадський простір». URL: <https://www.prostir.ua/?library=amicus-curiae-praktyka-zaluchennya-druha-sudu-v-ukrajini-ta-za-kordonom> (дата звернення: 10.04.2023).

Острогляд Олександр Васильович,
кандидат юридичних наук, доцент,
доцент кафедри права та правоохоронної діяльності
Державного університету «Житомирська політехніка»,
професор кафедри права та публічного управління
ЗВО «Університет Короля Данила»,
м.Івано-Франківськ, Україна

ДОПОВНЕННЯ ДО КРИМІНАЛЬНОГО КОДЕКСУ УКРАЇНИ В УМОВАХ ЗБРОЙНОЇ АГРЕСІЇ: ЗМІНИ, ЩО ПОТРЕБУВАТИМУТЬ ЗМІН

Зрозуміло, що в рамках одних тез нереально висвітлити навіть децицію тих змін, яких зазнав Кримінальний кодекс України навіть з початку повномасштабного вторгнення, не кажучи про початок війни 2014 року (дещо можна переглянути тут [3]). Тому аналізу буде піддано лише один Закон України, яким було внесено зміни до КК України «Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо посилення кримінальної відповідальності за виготовлення та поширення забороненої інформаційної продукції» від 3 березня 2022 року.

Цим Законом було внесено зміни до статті 161 ККУ «Порушення рівноправності громадян залежно від їх расової,

національної, регіональної належності, релігійних переконань, інвалідності та за іншими ознаками», фактично шляхом додання однієї з однак, за якою можливе порушення рівноправності громадян, а саме: регіональної належності. Під якою, згідно примітки до цієї статті, «слід розуміти належність особи за народженням чи проживанням до регіону – частини території України або території компактного розселення українців за межами території України, – що відрізняється від інших територій за низкою історичних, географічних, мовних та інших ознак» [4].

Якщо говорити про позитив, то звичайно такі зміни варто вітати, оскільки вони утруднюють політичні маніпуляції, а також розкручене інформаційне «протистояння» «Схід» – «Захід».

Якщо говорити про технічну сторону правотворення, то можливі дискусії включених змін, в більшості вирішує примітка до статті 161 ККУ, хоча незрозуміло чому, серед всіх передбачених ознак порушення рівноправності, було пояснено лише одну.

Стосовно особливостей кваліфікації за цією статтею, з врахуванням зазначених змін, то, наприклад, в НПК «Новели кримінального законодавства України, прийняті в умовах воєнного стану» зазначено, що якщо дії передбачені ст. 161 ККУ поєднані з виправдовуванням, визнанням правомірною, запереченням збройної агресії РФ проти України, глорифікацією її учасників, то їх необхідно додатково кваліфікувати за ст. 436-2 ККУ [2, с. 164].

Також у цій праці наголошується на необхідності кваліфікації за сукупністю, коли тяжкі тілесні ушкодження, або умисне вбивство було здійснено з мотивів регіональної ворожнечі за ч. 3 ст. 161 та відповідно ч. 2 ст. 121, або п. 14 ч. 2 ст. 115 ККУ [2, с. 170] (оскільки їх кваліфікуючі ознаки охоплюють лише расову, національну або релігійну нетерпимість), що навряд чи є виправданим з точки зору законодавчої техніки. Якщо є словосполучення, яке є відносно сталим щодо обтяження відпові-

дальності, то воно має бути єдиним для всього Кодексу.

Якщо говорити про практичні аспекти застосування цієї, вже як зміненої, норми, то за 2022 рік було постановлено 13 вироків (<https://reyestr.court.gov.ua/>). Серед постановлених вироків немає тих, які обумовлені порушенням рівноправності громадян через їх регіональну належність, в більшості це розпалювання національної чи релігійної ворожнечі, є кілька вироків за сукупністю ч.1 ст.161 та ч.1 ст.436-2 Кримінального кодексу України, що підтверджує правильність висловленої вище позиції про необхідність такої кваліфікації.

Цим же Законом ККУ було доповнено новою статтею Стаття 435-1 «Образа честі і гідності військовослужбовця, погроза військовослужбовцю».

Зрозуміло, що в умовах збройної агресії, військовослужбовці потребують посиленого захисту. Проте, вказана норма має певні недоліки, на які потрібно звернути увагу, а також врахувати в процесі її вдосконалення.

Те, що одразу кидається в очі, є те, що як на сьогодні вже відомо рф, як мінімум, використовує для агресії і територію, і технічні можливості Республіки Білорусь, а також не виключено втягування до воєнних дій на боці рф і інших країн, тому дана стаття в такому випадку матиме обмежене застосування, якщо військовослужбовець України здійснюватиме заходи із забезпечення національної безпеки і оборони, відсічі і стримування збройної агресії інших держав, що в майбутньому потребуватиме змін та доповнень.

Вказівка в даному випадку на окрему країну взагалі є зайвою, вказану норму варто було б сформулювати більш «універсально», використавши, за зразком норми 111-1 ККУ, більш загальноюче поняття «держава-агресор».

Крім того, ще в процесі роботи над законопроектом висловлювалися зауваження, щодо недоцільності криміналізації окремих діянь, а саме образи честі та гідності військовослужбовця [2, с. 215]. Але норма була прийнята в редакції законопроекту.

Найбільш суттєвим зауваженням до цієї норми, на думку

авторів НПК «Новели кримінального законодавства України, прийняті в умовах воєнного стану» [2, с. 221-222] є взагалі розміщення цієї норми в розділі XIX ККУ «Кримінальні правопорушення проти встановленого порядку несення військової служби (військові кримінальні правопорушення)», оскільки згідно пояснень ст. 401 ККУ до цього розділу «за відповідними статтями цього розділу несуть відповідальність військовослужбовці Збройних Сил України, Служби безпеки України, Державної прикордонної служби України, Національної гвардії України та інших військових формувань, утворених відповідно до законів України, Державної спеціальної служби транспорту, Державної служби спеціального зв'язку та захисту інформації України, а також інші особи, визначені законом». Тобто в даному випадку ми маємо виключно спеціального суб'єкта.

Якщо звернутися до аналізу практики з цього приводу, то слід підкреслити, що даний для ґрунтовного аналізу мало. За період 2022 року було постановлено 4 вироки за статтею 435-1 ККУ. У всіх вказаних випадках суб'єкт є загальним (див., наприклад, [5]). В трьох з вироків суд призначив покарання у виді позбавлення волі (3, 3, 5 років) з застосуванням ст. 75 застосувавши звільнення від відбування покарання з випробуванням з іспитовим строком, а в одному випадку, затвердивши угоду, із застосуванням ч. 1 ст. 69 КК України перейшов до штрафу [6].

Аналізованим Законом до ККУ було внесено ще одну норму, а саме: стаття 436-2 «Виправдовування, визнання правомірною, заперечення збройної агресії Російської Федерації проти України, глорифікація її учасників».

Знову ж таки, як і у випадку з попередньою ст. 435-1 ККУ, у випадку приєднання до агресії РФ інших держав, дана норма потребуватиме подальших змін. Хоча у випадку зі статтею 436-2 принаймні логіка законодавця зрозуміла через необхідність вказівки на початок агресії саме 2014 роком.

Як зазначається в практичному poradнику «Злочинна колаборація в умовах збройної агресії» автори вказаного Закону зазначили, що необхідність розробки законопроекту обумовили

нерозробленість законодавства та необхідність протидіяти ворожим інформаційним впливам засобами кримінально-правової політики. Прояви ворожої пропаганди, які негативно впливають на суспільну свідомість в Україні, були і залишаються вагомим складовою гібридної війни проти України [1, с. 176]. Головною причиною криміналізації дій, передбачених ст. 436-2 КК України, є те, що такі дії є частиною інформаційної війни РФ проти України, спрямованої на нівелювання зовнішніх підстав для відбиття збройної агресії країни-терориста, а також недопущення гуртування суспільства навколо національної стратегії єднання для відсічі загрозам національній державності, територіальній цілісності і недоторканності України. Неприйняття очевидного факту розв'язування військово-політичним керівництвом РФ агресивної війни проти нашої країни та окупації частини територій в умовах, коли цей факт встановлено та визнано на рівні держави та міжнародною спільнотою, в умовах воєнного стану є передумовою, з одного боку, до різних форм злочинної колаборації всередині держави, а з іншого боку – до підтримки злочину агресії представниками інших держав [1, с. 178].

На відміну від попередньої статті, аналізована розмішена в іншому розділі, заборонені в ній діяння, можуть бути вчинені будь-якою особою, тобто в даному випадку маємо загального суб'єкта.

Варто розглянути аспекти розмежування з суміжними статтями ККУ. Особливу увагу слід приділяти розмежуванню зі ст. 111-1, оскільки в даному випадку ми маємо результат помилки законодавчої техніки, що призводить і до помилок правозастосування (норми регулюють фактично подібні відносини і ознаки «публічності» недостатньо для чіткого розмежування у випадку вчинення вказаних діянь громадянином України), а також можливості кваліфікації за сукупністю зі ст. 161 про що йшлося вище.

Але загалом ця стаття була і є потрібною, хоча і потребує вдосконалення. На важливості введення цієї статті і можливо-

сті її застосування, опосередковано вказує і судова практика. Згідно даних Єдиного реєстру судових рішень за 2022 рік було постановлено 473 вироки за цією статтею.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ:

1. Злочинна колаборація в умовах збройної агресії: практич. порадник з кримінально-правової оцінки та розмежування / за заг. ред. В.В. Малюка. Київ : Алерта, 2023. 312 с.

2. Новели кримінального законодавства України, прийняті в умовах воєнного стану : наук.-практ. комент. / А.А. Вознюк, О.О. Дудоров, Р.О. Мовчан, С.С. Чернявський та ін.; за ред. А.А. Вознюка, Р.О. Мовчана, В.В. Чернєя. Київ : Норма права, 2022. 278 с.

3. Острогляд О.В. Кримінально-правова політика в умовах війни: законодавчий аспект // Аналітично-порівняльне правознавство. Електронне наукове видання. №1, 2022. С. 286-290.

4. Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо посилення кримінальної відповідальності за виготовлення та поширення забороненої інформаційної продукції. Закон України за станом на 03.03.2022 // URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2110-20#n6>.

5. Справа № 308/8031/22. Номер судового провадження: 1-кп/308/608/22. Ужгородський міськрайонний суд Закарпатської області / URL : <https://reyestr.court.gov.ua/Review/105252796>.

6. Справа №718/418/23. Провадження №1-кп/718/21/23. Кіцманський районний суд Чернівецької області / URL : <https://reyestr.court.gov.ua/Review/109076815>.